

nr 10/20

03/2013

Temat numeru: Unijne pieniądze na energetykę

Biuletyn informacyjny

**DOBRY KLIMAT
DLA POWIATÓW**

INSTYTUT
NA RZECZ
EKOROZWOJU

COMMUNITY
ENERGY PLUS

Projekt jest realizowany przy udziale środków instrumentu finansowego LIFE+ Komisji Europejskiej, oraz dofinansowaniu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

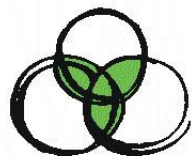
Aż sześć razy więcej środków niż do tej pory na zieloną energię, jej oszczędność i przyjazny dla środowiska transport będą miały do wydania regiony w następnym okresie budżetowym Unii Europejskiej, w latach 2014-2020. Jak wydamy te środki? Czy zapewnią trwałą rozwój i miejsca pracy? Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć doradza, jak sprawić, żeby te pieniądze przyniosły jak największy pożytek ludziom i środowisku.

Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Informowania o Rozwoju Lokalnym (AEIDL) opublikowało raport o lokalnych europejskich inicjatywach zmierzających do ochrony klimatu – Europe in transition, local communities leading the way to a low-carbon society. Stowarzyszenie zidentyfikowało ponad 2000 tego rodzaju inicjatyw w 13 krajach Europy, a to na pewno nie wszystkie, bo ich liczba stale rośnie! Wśród zidentyfikowanych przedsięwzięć dostrzeżono także polski projekt „Dobry Klimat dla Powiatów”.

Ukazało się pierwszych 5 raportów z obliczenia śladu węglowego wybranych powiatów uczestniczących w projekcie „Dobry klimat dla powiatów”: kwidzyńskiego, poddębickiego, starogardzkiego, miasta Jaworzna i miasta Płocka. Raporty zawierają wyniki obliczania emisji gazów cieplarnianych ogółem i na głowę mieszkańca starostwa, czyli tzw. ślad węglowy.

Ponadto piszemy o przygotowaniu pionu zarządzania do zmian klimatu, o ochronie klimatu przy opracowywaniu dokumentów planistycznych na przykładzie Kisielic oraz podajemy wstępny kalendarz konferencji regionalnych w naszym projekcie i ich ramowy program.

***Zapraszamy do lektury
Zespół Projektu Dobry Klimat dla Powiatów***

Polska Zielona Sieć

Jak wydajemy unijne pieniądze na energetykę?

Anna Drażkiewicz (Polska Zielona Sieć)

Patrycja Romaniuk (Bankwatch)

Aż sześć razy więcej środków niż do tej pory na zieloną energię, jej oszczędność i przyjazny dla środowiska transport będą miały do wydania regiony w następnym okresie budżetowym Unii Europejskiej, w latach 2014-2020. Jak wydamy te środki? Czy zapewnią trwały rozwój i miejsca pracy? Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć doradza, jak sprawić, żeby te pieniądze przyniosły jak największy pożytek ludziom i środowisku.

Zgodnie z postanowieniami szczytu Rady Unii Europejskiej z lutego tego roku, w latach 2014-2020 Polska otrzyma ok. 73 mld euro w ramach Polityki Spójności¹. Polityka Spójności to - mówiąc w skrócie - pieniądze unijne, które mają na celu wyrównywanie poziomu życia między poszczególnymi regionami Unii oraz wspieranie konkurencyjności i zatrudnienia. Patrząc na wszech-

¹ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020, Umowa Partnerstwa – wstępny projekt, 12.07.2013

obecne ślady wykorzystania jej funduszy w naszym kraju, można śmiało stwierdzić, że środki te napędzają i nadają kierunek rozwojowi Polski od czasu naszego przystąpienia do Unii.

Nowa Polityka Spójności 2014-2020 też będzie kołem zamachowym polskiej gospodarki na najbliższe lata, pytanie tylko czy rozwój, jaki zagwarantuje, będzie zrównoważony i trwały, i czy pozwoli Polsce uniknąć tzw. pułapki średniego dochodu, która dotknęła między innymi Grecję i Hiszpanię. W państwach tych wyczerpały się dotychczasowe motory wzrostu oparte na inwestycjach w podstawową infrastrukturę. Ich przykład najwymowniej świadczy o tym, że to poprawa kreatywności i innowacyjności oraz oszczędne korzystanie z zasobów stanowi o długofalowym rozwoju².

Nowa Polityka Spójności ma kierować się „zielonymi” priorytetami, nakierowanymi na wdrożenie polityki klimatycznej Unii, tj. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku 1990 oraz m.in. zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w energii finalnej do 20%, a także cele długookresowe, w tym wsparcie przejścia Unii na gospodarkę niskowęglową i promowanie efektywnego wykorzystania zasobów.

Ze względu na wagę przypisaną interwencjom właśnie w tych obszarach, przyjęto, że minimum 15% Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – największego funduszu Polityki Spójności - przeznaczone zostanie na zwiększenie efektywności energetycznej

² Instytut Badań Strukturalnych, Instytut na rzecz Ekorozwoju, 2050.pl – podróż do niskoemisyjnej przyszłości, <http://np2050.pl/pl>

gospodarki, zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii i obniżenie emisji generowanych przez transport w aglomeracjach miejskich. W skali naszego kraju ma to być aż 6,8 mld euro, z czego samorządy, w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, rozdysponują 2,6 mld euro. Jest to ogromna zmiana w stosunku do poprzedniego okresu 2007-2013, kiedy to na starcie w regionach na energetykę odnawialną, efektywność energetyczną i promowanie czystej komunikacji miejskiej przeznaczono tylko niewiele ponad 450 mln euro, czyli prawie sześć razy mniej³.

Jaki wpływ na rozwój regionów będą miały te środki? Wystarczy przeliczyć choćby ich potencjalny wpływ na rynek pracy. Przyjmuje się, że miliard inwestycji z budżetu Unii w oszczędność energii w budynkach tworzy 26 tysięcy nowych, trwałych miejsc pracy w budownictwie. W przypadku miliarda euro zainwestowanych w odnawialne źródła energii, to aż 53 tysiące nowozatrudnionych osób przy produkcji, instalacji i dostawach urządzeń⁴. Z rozwojem odnawialnych źródeł energii i poprawą oszczędności energii wiązane są bardzo duże nadzieje na poprawę sytuacji gospodarczej regionów. Przekłada się to bowiem także na wzrost bezpieczeństwa energetycznego, wpływa korzystnie na ceny energii, stymuluje proces innowacji, tworzy nowe rynki i przyczynia się do poprawy

jakości środowiska w regionie⁵. Umiejętne zaprogramowane i odpowiednio (efektywnie) wykorzystane na szczeblu regionalnym fundusze UE 2014-2020 mogą stanowić silny i kluczowy instrument budowy innowacyjnej zielonej gospodarki⁶. Środki te to zatem wyjątkowa szansa dla regionów, ale też wyzwanie wymagające solidnego przygotowania.

Impulsem rozwojowym dla regionu będzie przede wszystkim stworzenie warunków do wykorzystania tych środków przez obywateli, ich stowarzyszenia, wspólnoty i spółdzielnie oraz małe i średnie przedsiębiorstwa. Samorządy powinny tworzyć we współpracy z przedsiębiorcami i mieszkańcami kompleksowe programy, obejmujące modernizację jednostek wytwarzania i dystrybucji ciepła, termomodernizację budynków, wykorzystanie OZE, wdrożenie inteligentnych systemów umożliwiających zarządzanie systemem energetycznym, działania informacyjne dotyczące oszczędności i optymalnego wykorzystania energii. Włączenie obywateli i przedsiębiorców wzmocni oddolną aktywność gospodarczą i przyniesie też gminom wyższe dochody z podatków. W ramach obecnych RPO możliwe było na przykład otrzymanie dotacji dla tzw. zbiorowych (grupowych) projektów instalowania kolektorów słonecznych, organizowanych przez samorządy lokalne

³ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, maj 2007

⁴ Inwestycje w przyszłość: więcej miejsc pracy dzięki bardziej zielonemu budżetowi UE,
http://awsassets.wwfpl.panda.org/downloads/green_jobs_pl_internet.pdf

⁵ Przemówienie Prof. Danuta Hübner Przewodniczącej Komisji Rozwoju Regionalnego Parlamentu Europejskiego, Rola polityki regionalnej w stymulowaniu produkcji zielonej energii, Wrocław 24 września 2010 roku

⁶ Instytut Energetyki Odnawialnej, Energetyka odnawialna jako dźwignia społeczno-gospodarczego rozwoju województw do 2020 roku, styczeń 2012

czy stowarzyszenia działające na rzecz mieszkańców gmin, miast i powiatów. Osoby fizyczne nie mogły ubiegać się o dofinansowanie z tych funduszy, gdyż skala inwestycji byłaby wówczas zbyt mała lub nie uzasadniałaby ponoszenia wysokich kosztów transakcyjnych na przygotowanie dokumentacji i wniosku. Dlatego dotacje na instalacje kolektorów na dachach osób prywatnych przydzielano za pośrednictwem samorządów czy lokalnych stowarzyszeń skupiających mieszkańców.

To, że Polacy są zainteresowani takimi inwestycjami, potwierdzają liczby. W ubiegłym roku Polska była, drugim po Niemczech, największym rynkiem kolektorów słonecznych, służących do podgrzewania wody. Zainteresowanie także innymi mikroinstalacjami OZE potwierdzają badania opinii publicznej. Jak wynika z badania TNS OBOP, przeprowadzonego na zlecenie Związku Pracodawców Forum Energetyki Odnawialnej – Polacy chcą być energetycznymi „prosumentami” – jednocześnie producentami i konsumentami energii, wytwarzającymi ją przy użyciu kolektorów słonecznych, pomp ciepła, małych elektrowni wiatrowych, kotłów na biomasę, mikrobiogazowni czy domowych systemów fotowoltaicznych. Zainteresowanych inwestycjami w tym sektorze było 45 proc. badanych⁷. Także 90 debat klimatycznych projektu "Dobry klimat dla powiatów" potwierdziło entuzjazm w tym zakresie oraz oczekiwanie, że regulacje prawne będą sprzyjać energetycznym inwestycjom obywateli. Pilotażowe i pomostowe programy dotacji dla mikroinstalacji OZE oraz dla mikrosieci i systemów

magazynowania energii rozpoczęłyby proces ich urynkowania i wpłynęłyby na spadek kosztów.

Interwencje publicznych powinny uwzględniać uwarunkowania i potencjały regionalne i lokalne, ocenę efektywności dostępnych rozwiązań oraz – w zależności od stopnia rentowności działań – dopuszczać stosowanie zróżnicowanych mechanizmów wsparcia (zwrotnych i bezzwrotnych). Wsparcie ze środków publicznych powinno być ukierunkowane na najbardziej efektywne i kompleksowe rozwiązania.

Absolutnym priorytetem jeżeli chodzi o poprawę efektywności energetycznej powinna być modernizacja energetyczna budynków. Z badań wynika, że w Polsce aż o 84% można zmniejszyć zużycie energii do ogrzewania budynków⁸. Projekty modernizacji energetycznej finansowane z funduszy unijnych, zgodnie z ich rolą w promowaniu najbardziej efektywnych rozwiązań, powinny prowadzić do tzw. głębokiej termomodernizacji (deep retrofitting), związanej z wykorzystaniem technologii odzysku ciepła i wysokimi parametrami termoizolacyjności, która wykracza poza efektywność kosztową. Źródła podają, że głęboka modernizacja energetyczna prowadzi do oszczędności energii rzędu 60 – 90%. Ważne, że nie blokuje ona potencjału oszczędności energii w danym budynku. Jest także skutecznym sposobem przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu i poprawy jakości powietrza oraz przyczynia się do powstania największej liczby miejsc pracy.

⁷ Instytut Energetyki Odnawialnej, Mapa drogowa „Krajowy plan rozwoju mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii do roku 2020”, kwiecień 2013

⁸ European Climate Foundation, Wpływ na rynek pracy programu głębokiej modernizacji energetycznej budynków w Polsce, raport końcowy, styczeń 2012

Samorządy regionalne otrzymają w tym okresie budżetowym więcej pieniędzy i większą samodzielność w ich wydatkowaniu. Dlatego też decyzje podejmowane w Urzędach Marszałkowskich będą miały znacznie większe niż dotychczas znaczenie dla sposobu wykorzystania środków europejskich. Tym bardziej więc kluczowe jest zaangażowanie szerszego grona organizacji i partnerów społecznych aktywnych regionalnie i lokalnie w ich programowanie.

Lepsze odzwierciedlenie potrzeb ludzi i środowiska w nowym rozdaniu unijnych środków jest celem prowadzonego przez Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć projektu pn. „Fundusze europejskie dla zrównoważonego rozwoju – partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013 r.”. Organizacja pracuje nad włączeniem pozarządowych organizacji ekologicznych i obywateli w programowanie funduszy europejskich na szczeblu regionalnym i przygotowaniem rekomendacji dla Urzędów Marszałkowskich w obszarze transportu, energetyki, bioróżnorodności i gospodarki odpadowej i ściekowej⁹.

Więcej o projekcie można się dowiedzieć ze strony internetowej:
<http://ekoprojekty.pl/>

⁹ Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, Fundusze europejskie dla zrównoważonego rozwoju – partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013 r. <http://ekoprojekty.pl/>

Liczba lokalnych inicjatyw na rzecz klimatu rośnie

Wojciech Szymalski (Instytut na rzecz Ekorozwoju)

Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Informowania o Rozwoju Lokalnym (AEIDL) opublikowało raport o lokalnych europejskich inicjatywach zmierzających do ochrony klimatu – Europe in transition, local communities leading the way to a low-carbon society. Stowarzyszenie zidentyfikowało ponad 2000 tego rodzaju inicjatyw w 13 krajach Europy, a to na pewno nie wszystkie, bo ich liczba stale rośnie! Wśród zidentyfikowanych przedsięwzięć dostrzeżono także polski projekt „Dobry klimat dla powiatów”.

Raport przedstawia najważniejsze spostrzeżenia dotyczące rozwoju inicjatyw lokalnych na rzecz ochrony klimatu, które często mają znacznie szerszy proekologiczny charakter. W publikacji zawarto także omówienie najważniejszych inicjatyw oraz krajowych sieci projektów z każdego obserwowanego Państwa. Przedsięwzięcia będące w kręgu zainteresowania twórców raportu mają głównie praktyczny, a nie polityczny, charakter.

Najważniejsze dwie grupy lokalnych inicjatyw, które doczekały się swoich krajowych sieci, to tzw. ruch Transition oraz Globalna Sieć Ecovillages (GEN), czyli działania oparte na filozofii Permakultury. Te dwa typy obejmują prawie 1000, czyli połowę wszystkich zidentyfikowanych lokalnych inicjatyw.

Permakultura, co to jest?

Permakultura to sposób postępowania wypracowany jeszcze w latach 70. w ruchu na rzecz zrównoważonego rolnictwa (permanent agriculture = permaculture) - rolnictwa rozumianego jako system utrzymania ekosystemu Ziemi w permanentnej równowadze. Głównym autorem ruchu był Amerykanin Bill Mollison. Pierwotnie Permakultura była wykorzystywana głównie przy uprawie terenów skrajnie suchych w USA i Australii. Stamtąd też pochodzą usystematyzowane informacje dotyczące tego typu działań z Permaculture Drylands Institute w Nowym Meksyku i Permaculture Institute w Australii. Obecnie promowaniem permakultury zajmuje się Permaculture Institute z siedzibą w Nowym Meksyku w USA.

Główne 12 zasad permakultury

Obserwuj i wchodź w relacje z przyrodą

Łap i magazynuj energię

Uzyskuj żywność

Stosuj samo regulację i akceptuj informację zwrotną

Używaj i ceni odnawialne zasoby i usługi

Nie produkuj odpadów

Projektuj za pomocą wzorów i detali

Raczej integruj niż segreguj

Używaj małych i powolnych rozwiązań

Używaj i ceni różnorodność

Używaj krawędzi i ceni to co krańcowe

Kreatywnie używaj i odpowiadaj na zmiany

Totnes Transition Town

Modelowym przykładem inicjatywy „przejścia” jest angielskie miasteczko Totnes. Liczy ono 8500 mieszkańców, choć jako inicjatywy transitions funkcjonują także i większe jednostki samorządowe w Wielkiej Brytanii, np. Brixton (65000) czy Nottingham (280000). Totnes wiąże się z pracą twórcy całej koncepcji transitions Roba Hopkinsa. (Hopkins rozpoczął swoją działalność w Irlandii, która przez pewien czas była wzorem dla obecnego rządu w zakresie rozwoju gospodarczego – przyp. aut.). W 2006 roku rozpoczął on w tym mieście publiczne wykłady dotyczące zmian klimatu i problemów oil peak oraz pokazy filmów popularnonaukowych pokazujących ww. problemy. Cieszyły się one dużą popularnością i we wrześniu 2006 roku zorganizowano duże spotkanie w Ratuszu miejskim, na które przyszło 350 zaniepokojonych tymi problemami mieszkańców gotowych do działania, tzw. Wielkie Uwolnienie Transition Town Totnes (The Great Unleashing of Transition Town Totnes). Te osoby stały się sercem organizacji Transition Town Totnes (TTT). Grup zdecydowała, że zostanie przygotowany wspólnie plan odchodzenia od paliw kopalnych. Plan był opracowywany w 10 grupach tematycznych: Energia, Opieka zdrowotna, Żywność, Sztuka, Serce i Dusza – psychologia zmian, Energy, Healthcare, Samorząd, Ekonomia i Lokalne życie i zakończony w 2010 roku. Równolegle toczyły się publicznie otwarte pokazy filmów, wykłady zaproszonych gości i rozpoczynały pierwsze pilotażowe projekty: montażu kolektorów słonecznych, lokalnej waluty, sadzenia drzew, gromadzenia lokalnych historii, wspólnotowej opieki nad ogrodami itp. Członkowie rady miejskiej i urzędu miasta po zapoznaniu się z głównymi problemami zajmującymi członków grupy w pełni poparli tę inicjatywę, a niektórzy sami biorą udział w jej działaniach. Inicjatywa wciąż działa i wdraża przygotowany plan odejścia od paliw kopalnych.

Krajowy opis najważniejszych lokalnych inicjatyw dotyczy 10 krajów: Wielkiej Brytanii, Francji, Włoch, Szwecji, Holandii, Portugalii, Niemiec, Hiszpanii, Polski i Danii. Wśród wartych szerszego opisu inicjatyw lokalnych znalazły się m.in.:

- inicjatywa transition z brytyjskiego miasta Totnes – pierwsza tego typu inicjatywa w Europie i kolebka zasad rozwoju ruchu „transition”;
- irlandzka modelowa Ecovillage w Cloughjordan;
- pierwsza francuska farma wiatrowa oparta na zasadach lokalnej ekonomii społecznej w Beganne w Brytanii;
- w 100% zaopatrywana w energię ze źródeł odnawialnych duńska wyspa Samsøe.

Wśród zidentyfikowanych inicjatyw znalazł się także projekt z Polski – Dobry klimat dla powiatów, który zmierza do realizacji lokalnych proklimatycznych projektów w ok. 90 powiatach w Polsce na bazie przeprowadzonych w nich debat lokalnych.

AEIDL chce na podstawie raportu zawiązać szerszą współpracę pomiędzy tego typu inicjatywami w skali europejskiej. Pierwsze spotkanie w tej sprawie odbyło się 13 Czerwca 2013 w Brukseli, na którym wytyczono drogę do zawiązania takiego porozumienia. Polskę reprezentował w tym gronie instytut na rzecz Ekorozwoju, lider projektu „Dobry klimat dla powiatów”.

Zapraszamy do lektury całego raportu AEIDL i śledzenia dalszych losów lokalnych inicjatyw na rzecz klimatu w Europie i w Polsce.

<http://www.aeidl.eu/images/stories/pdf/transition-final.pdf>

Warte odwiedzenia źródła informacji:

Transition Town Totnes (język angielski) -

<http://www.transitiontowntotnes.org/>

Transition Network (język angielski) –

<http://www.transitionnetwork.org/>

Permaculture Institute (język angielski) -

<http://www.permaculture.org>

Global Ecovillage Network – Europe (język angielski) -

<http://www.gen-europe.org/>

Programy wspierające termomodernizację adresowane do najuboższych

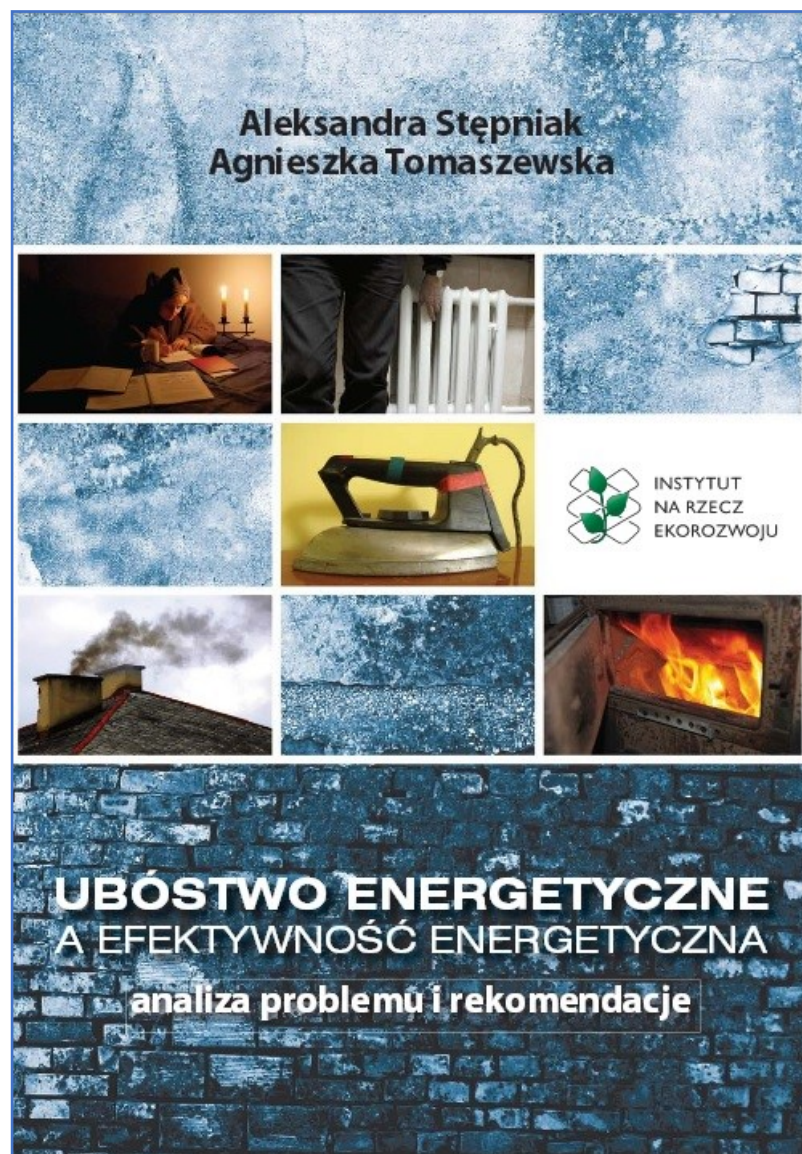
Kamilla Staszak (Instytut na rzecz Ekorozwoju)

W jaki sposób samorządy mogą udzielić wsparcia gospodarstwom domowym mającym problemy z terminowym płaceniem rachunków za energię i zakupem paliwa opałowego?

- Nie sztuką jest dopłacanie z kasy państwowej do rachunków, ale ich obniżenie poprzez bardziej efektywne korzystanie z energii. Leży to zarówno w interesie osoby ubogiej, której nie stać na opłacenie rachunków, jak też w interesie całego społeczeństwa – mówi Agnieszka Tomaszewska z Instytutu na rzecz Ekorozwoju.

Ubóstwo energetyczne to bowiem poważny problem obejmujący swoim zasięgiem coraz większy obszar Europy. Wbrew pozorom nie dotyczy on jedynie krajów ubogich, ale również tych bogatych – Francji, Belgii, Niemiec, Hiszpanii, czy Wielkiej Brytanii, gdzie szeroko zajmowano się nim m.in. w ubogim regionie Kornwalii.

Problem ubóstwa energetycznego w znacznym stopniu dotyka również Polski. Według badań przeprowadzonych na podstawie danych GUS z 2008 roku, ponad 40% gospodarstw domowych w naszym kraju przeznaczają na cele grzewcze więcej niż 10% dochodów i właśnie ta grupa narażona jest najbardziej na problemy związane z ubóstwem energetycznym.

Zagrożone są gospodarstwa domowe emerytów i rencistów, gospodarstwa jednoosobowe oraz rodziców samotnie wychowujących dzieci. Inne badania pokazują jak bardzo polskie gospodarstwa domowe są wrażliwe na podwyżki cen energii – co również jest istotną przyczyną występowania ubóstwa energetycznego. Aby temu przeciwdziałać, poza centralnymi ustaleniami, niezmiernie istotne są działania regionalne i lokalne.

W publikacji "Ubóstwo energetyczne a efektywność energetyczna – analiza problemu i rekomendacje", wydanej przez Instytut na rzecz Ekorozwoju, znaleźć można wyjaśnienie czym jest ubóstwo energetyczne oraz informację na jaką skalę występuje w naszym kraju i w całej Europie.

Pokazano, w jaki sposób poprawa efektywności energetycznej gospodarstw domowych może wpływać na zmniejszenie opisanego zjawiska, a także podano wiele przykładów programów wdrażanych w krajach Unii Europejskiej uwzględniających pomoc odbiorcom wrażliwym, czyli potencjalnie zagrożonym ubóstwem energetycznym, poprzez działania zwiększające efektywność energetyczną.

Doskonałym przykładem jest opisany w publikacji przypadek Danii, gdzie efektywność wykorzystania energii jest jednym z wiodących tematów polityki i biznesu. Dzięki działaniom podejmowanym już od lat 70. ubiegłego wieku obecnie problem ubóstwa energetycznego w kraju tym nie występuje.

W obniżaniu rachunków pomogą programy z zakresu efektywności energetycznej, w tym wspierające termomodernizację budynków oraz programy przewidujące wsparcie do wymiany systemu ogrzewania i sprzętów gospodarstwa domowego na bardziej wydajne energetycznie. Aby mogło to jednak mieć miejsce, potrzebne są programy wsparcia adresowane do najuboższych, a nie tylko do tych, którzy mają odpowiednio wysoką zdolność kredytową, aby mogli sobie pozwolić na taką inwestycję.

Przykładem takich działań są projekty Community Energy Plus, kornwalijskiej organizacji charytatywnej, która od 2001 roku przez 10 lat przeprowadziła na rzecz ubogich rodzin ponad 22000 inwestycji termomodernizacyjnych oraz wymiany źródeł ciepła.

Zdaniem autorów publikacji w podobny sposób na kwestię wsparcia dla odbiorcy wrażliwego powinno się patrzeć w Polsce. W przeważającej większości działania te mogą być wdrażane regionalnie i lokalnie.

- W Polsce szczególnie zainteresowane tego rodzaju działaniami powinny być centra lub domy pomocy społecznej działające w każdej gminie lub powiecie w Polsce - mówi dr Wojciech Szymalski, koordynujący w InE projekt „Dobry klimat dla powiatów”.

Należy zauważyć, że ubóstwo energetyczne traktowane jest w Unii Europejskiej coraz poważniej. Mimo że brakuje na razie dokumentów i strategii wprost poświęconych jego zapobieganiu i zwalczaniu, to w licznych aktach prawnych – pośrednio związanych z tematem – problem ten jest odnotowywany.

W najnowszej dyrektywie w sprawie efektywności energetycznej zauważa się potrzebę realizowania działań oraz wprowadzania instrumentów finansowych zachęcających i umożliwiających inwestycje w efektywność energetyczną, co pomoże zmniejszyć

ubóstwo energetyczne¹. Zachęca się też państwa członkowskie, aby w obowiązkach i realizowanych działaniach, celem których jest oszczędzanie energii, uwzględniać aspekty społeczne m.in. poprzez priorytetowe wdrażanie części środków przeznaczonych na efektywność energetyczną w gospodarstwach domowych będących w stanie ubóstwa energetycznego oraz w lokalach socjalnych². Odpowiednia promocja efektywności energetycznej powinna być również jednym z istotnych działań na poziomie gminy, czy powiatu.

Całą broszurę można znaleźć tutaj:

http://chronmyklimat.pl/theme/UploadFiles/File/2013_pliki/05/ubostwo_energetyczne_ine.pdf

Dodatkowe informacje na temat broszury oraz efektywności energetycznej można uzyskać w Instytucie na rzecz Ekorozwoju, ul. Nabelaka 15/1, 00-743 Warszawa, Tel: (00-48) 22- 851 04 02

Przypisy:

1. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE.
2. Art.7.i 7a dyrektywy w sprawie efektywności energetycznej.

Obliczyliśmy ślad węglowy

Kamilla Staszak, Wojciech Szymalski

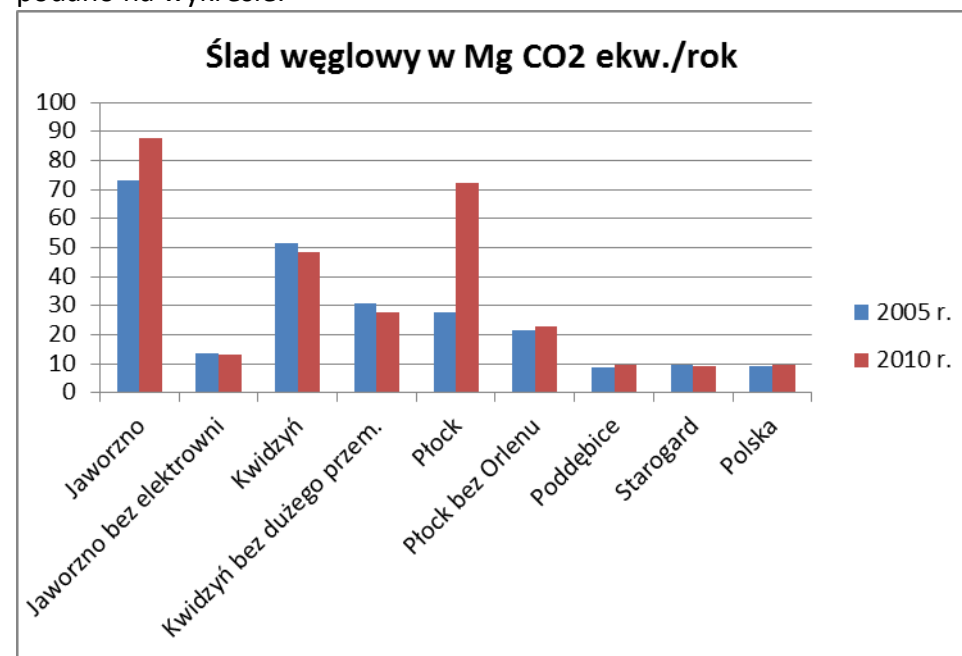
Ukazało się pierwszych 5 raportów z obliczenia śladu węglowego wybranych powiatów uczestniczących w projekcie „Dobry klimat dla powiatów”: kwidzyńskiego, poddębickiego, starogardzkiego, miasta Jaworzna i miasta Płocka. Raporty zawierają wyniki obliczania emisji gazów cieplarnianych ogółem i na głowę mieszkańca starostwa, czyli tzw. ślad węglowy.

Celem współpracy, w wyniku której powstał raport jest włączenie polskich samorządów w działania prowadzące do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych oraz służące lepszej adaptacji do zmian klimatu. Ślad węglowy to całkowita emisja gazów cieplarnianych wywołanych bezpośrednio lub pośrednio przez dane miasto. Obejmuje on emisje sześciu gazów cieplarnianych wymienionych w Protokole z Kioto: dwutlenku węgla (CO₂), metanu (CH₄), podtlenku azotu (N₂O) oraz gazów fluorowanych: fluorowęglowodorów (HFC), perfluorowęglowodorów (PFC) oraz sześćfluorku siarki (SF₆). Miarą śladu węglowego jest wielkość emisji gazów cieplarnianych (CO₂eq) na jedną osobę rocznie.

Przygotowane raporty zawierają obliczenia śladu węglowego dla lat 2005 i 2010, wykonane w następujących sektorach: przemysł, energetyka, gospodarka mieszkaniowa, transport, gospodarka odpadami komunalnymi oraz procesy oczyszczania ścieków komunalnych, a także rolnictwo i użytkowanie gruntów. Raporty

zawierają również proponowane działania w celu zmniejszenia wielkości śladu węglowego. Metodyka obliczeń będzie przedmiotem osobnego raportu, który zostanie opublikowany jesienią 2013 roku.

Z dokumentów wynika, że całkowita emisja gazów cieplarnianych w badanych powiatach zmieniała się w różny sposób. W Jaworznie i Płocku nastąpił wyraźny wzrost emisji, ale związany głównie z działalnością przemysłową ulokowaną w mieście. W Poddębicach także wzrosła emisja, ale większość tego wzrostu można przypisać nowo otwartej i przebiegającej przez powiat autostradzie A2. W Starogardzie i Kwidzynie emisje pomiędzy rokiem 2005 i 2010 nieznacznie spadły. Zbiorcze wyniki dla wszystkich 5 raportów podano na wykresie.

Przykładowe wyniki obliczeń dla miasta Jaworzno

Całkowita emisja gazów cieplarnianych Jaworzno wzrosła w badanym okresie o 18,5%. W przeliczeniu na jednego mieszkańca emisja całkowita w roku 2010 wzrosła w stosunku do roku 2005 o ponad 20% i była 7–8 razy wyższa niż średnia krajowa. Wynika to z funkcjonowania na terenie Jaworzno dwóch elektrowni. Bez ich działania emisja całkowita na jednego mieszkańca zmniejszyła się o 1,3%, ale i tak pozostawała o 28–30% wyższa niż średnia krajowa. Największy wzrost odnotowano w transporcie - emisja wzrosła w nim o prawie 27%. Szczególny udział w tej kategorii ma przebiegająca przez miasto autostrada A4. Wyraźny wzrost (o ponad 18%) nastąpił również w przemyśle oraz energetyce i gospodarce mieszkaniowej. Podobnie wzrosła emisja z sektora gospodarki odpadami i oczyszczania ścieków. O 16% poprawił się natomiast bilans pochłaniania i emisji, co było wynikiem pozytywnych zmian w użytkowaniu terenów.

Raporty z obliczeń śladu węglowego można pobrać ze stron internetowych:

Powiat Kwidzyński:

http://www.chronmyklimat.pl/theme/UploadFiles/File/DOKLIP/Slad/Slad_kwidzyn_scr.pdf

Powiat Poddębicki:

http://www.chronmyklimat.pl/theme/UploadFiles/File/DOKLIP/Slad/Slad_poddebice_scr.pdf

Powiat Starogardzki:

http://www.chronmyklimat.pl/theme/UploadFiles/File/DOKLIP/Slad/Slad_starogard_scr.pdf

Miasto na prawach powiatu Jaworzno:

http://www.chronmyklimat.pl/theme/UploadFiles/File/DOKLIP/Slad/Slad_jaworzno_scr.pdf

Miasto na prawach powiatu Płock:

http://www.chronmyklimat.pl/theme/UploadFiles/File/DOKLIP/Slad/Slad_plock_scr.pdf

Przygotowanie pionu zarządzania do zmian klimatu¹⁰

Aleksandra Stępnia

Zmiany klimatu są faktem. Nie trzeba być naukowcem żeby to zauważyć – wystarczy obserwacja tego co się wokół nas dzieje, co się zmienia. Najbardziej charakterystycznym i widocznym skutkiem tych zmian jest zwiększająca się ilość i częstotliwość występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych – gwałtownych

¹⁰ Artykuł stanowi fragment Powiatowego Poradnika Klimatycznego, który zostanie wydany przez Instytut na rzecz Ekorozwoju na jesieni 2013 roku w ramach projektu „Dobry klimat dla powiatów”

burz, huraganowych wiatrów, ulewnych deszczy, długotrwałych susz i fali upałów. W latach 2001-2010 straty poniesione na skutek ich wzmożonego występowania tych zjawisk wyniosły ok. 56 mld zł. Biorąc po uwagę również straty pośrednie, wykraczające zasięgiem poza obszar dotknięty zdarzeniem, kwotę tę oszacowano na ok. 90 mld zł¹¹. Zjawiska te nie powodują jedynie szkód materialnych, są również olbrzymim zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzkiego. Niezwykle ważne jest zatem odpowiednie przygotowanie się do nich – należy prowadzić zarówno działania prewencyjne, jak i adaptacyjne.

W SPA 2020¹² zapisano szereg działań tworzących razem spójny system zarządzania zmianami klimatu i ochroną przed ich negatywnymi skutkami. Odpowiedzialność za realizację części z nich przypisano jednostkom samorządów terytorialnych:

- Odpowiednie planowanie przestrzenne – obowiązkowe plany zagospodarowania, zwłaszcza dla obszarów zagrożonych i cennych – uwzględniające ograniczenia zabudowy;

¹¹ *Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do 2020 roku z perspektywą do roku 2030*, wersja 23 z dnia 22.03.2013, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 2012

¹² rozwinięcie nazwy jw. - dokument przygotowany przez Ministerstwo Środowiska na podstawie analiz wykonanych przez Instytut Ochrony Środowiska - Państwowy Instytut Badawczy, w ramach projektu *Opracowanie i wdrożenie Strategicznego Planu Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu - KLIMADA*

- Plany adaptacji dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców z uwzględnieniem zarządzania wodami opadowymi, zwiększenie

Koszty naprawy skutków gwałtownej nawałnicy nad Legnicą z 2010 roku.
Fot. W. Szymalski, 2011

powierzchni obszarów zielonych i wodnych, wymiana szczelnych pokryć gruntu na przepuszczalne, mała retencja;

- Odpowiednie projektowanie infrastruktury drogowej i technicznej, zarządzanie utrzymaniem przejezdności tras komunikacyjnych i wprowadzaniem zastępczego transportu w razie sytuacji kryzysowych;

- Zarządzanie ryzykiem, stosowanie odpowiednich zabezpieczeń, zapewnienie infrastruktury – w zakresie zagrożenia powodzią i osuwiskami;
- Rozbudowa systemów monitoringu, wczesnego ostrzegania i reagowania – przed ekstremami pogodowymi, zagrożeniami dla rolnictwa i zdrowia ludzi;
- Zapewnienie awaryjnych źródeł oraz przesyłu energii;
- Działania na rzecz zdrowia – zmniejszenie skutków stresu termicznego i ekstremów pogodowych u wrażliwych grup ludności, informacje nt. chorób klimatozależnych;
- Działania informacyjne i edukacyjne – szkolenia nt zmian klimatu, przeciwdziałania im i ograniczania ich negatywnych skutków dla mieszkańców terenów zagrożonych oraz dla rolników;
- Uwzględnienie działań adaptacyjnych w dokumentach strategicznych i operacyjnych;
- Usprawnienie struktur zarządzania, w tym zarządzania kryzysowego, ratownictwa i ochrony ludności.

Jak w rzeczywistości wygląda realizacja tego typu działań? W roku 2008 Instytut na rzecz Ekorozwoju w ramach projektu Mądry Polak przed szkodą, czyli dbałość o przyszłą jakość życia przeprowadził w 30 zróżnicowanych gminach sondaż nt zmian klimatu¹³. Jedno z pytań dotyczyło adaptacji. Okazało się, że jedynie w 14 spośród badanych gmin przeprowadza się prace, mające na celu zminimalizowanie prawdopodobieństwa wystąpienia szkód oraz przygotowanie do funkcjonowania w sytuacji kryzysowej. Ponad

¹³ Kamieniecki K., Kassenberg A., Stępnik A., *Spółczesność obywatelska wobec konsekwencji zmian klimatu*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa, październik 2008

trzy lata później, na przełomie 2011 i 2012 roku, w ramach projektu Dobry Klimat dla Powiatów InE przeprowadził kolejny, dużo bardziej rozbudowany sondaż – w badaniu wzięli udział przedstawiciele 108 powiatów i jedynie w 65 z nich stwierdzono realizację działań adaptacyjnych i prewencyjnych, głównie w zakresie gospodarki komunalnej, ale też zarządzania kryzysowego i gospodarki wodnej¹⁴.

Co zrobić żeby poprawić te statystyki i czuć się bezpieczniej? Istotnym jest wypracowanie skutecznego systemu zarządzania zmianami klimatu. U jego podstaw powinien znajdować się rozbudowany monitoring, który umożliwi ocenę zagrożenia oraz tworzenie prognoz występowania niebezpiecznych zjawisk i zdarzeń. Niezbędne jest odpowiednie planowanie przestrzenne, m.in. ograniczenie możliwości zabudowy na terenach zalewowych oraz zagrożonych powodzią i osuwiskami, ograniczenie występowania zjawiska „wysp ciepłych” w miastach poprzez zwiększenie ilości zieleni i zachowanie korytarzy wentylacyjnych. W całym procesie projektowania i budowy, zarówno budynków, jak i infrastruktury drogowej oraz technicznej, zmiany klimatu powinny być uwzględniane jako jeden z istotnych warunków. Należy modernizować i dostosowywać do nowych potrzeb istniejącą infrastrukturę. W wielu przypadkach celowym może być zakup odpowiedniego sprzętu ratowniczego lub zorganizowanie przewoźnych miejsc noclegowych dla poszkodowanych mieszkańców. Gdy występuje

¹⁴ Szymalski W., Kawa K., *Analiza raportów LISO o stanie przygotowań powiatów do zmian klimatu – wybrane zagadnienia*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa, październik 2012

zagrożenie powodziowe niezbędne są działania ochronne na rzekach, obejmujące m.in. zwiększanie przepustowości oraz modernizację wałów i zbiorników retencyjnych. W niektórych gminach buduje się wodociągi zaopatrzone w agregaty prądotwórcze umożliwiające dostarczenie mieszkańcom wody nawet w przypadku braku prądu. Można również ubezpieczać od ekstremalnych zjawisk pogodowych miejsca publiczne – drogi, cmentarze, parki.

Przedstawiciele służb i instytucji współpracujących ze sobą w ramach Zespołów/Centrów Zarządzania Kryzysowego powinni uczestniczyć w systematycznych szkoleniach, aby swoje doświadczenie wzbogacać o aktualne informacje, a następnie dzielić się swą wiedzą z lokalną społecznością – przygotowanie powiatu do nadzwyczajnych sytuacji w dużej mierze zależy również od przygotowania samych mieszkańców.

Na przykład Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego w Raciborzu opracowało kilkanaście poradników dot. przygotowania na wypadek katastrofy albo klęski żywiołowej – każdy dotyczy innego zjawiska lub zdarzenia.

Z poradnikami można zapoznać się na stronie www powiatu:
http://www.powiatraciborski.pl/starostwo/pczk_poradniki.html

Ochrona klimatu przy opracowaniu dokumentów planistycznych. Przykład Kisielic¹⁵

Jacek Krzemiński

Samorząd gminy Kisielice już w 1998 r. uchwalił plan zagospodarowania przestrzennego, w którym określił, gdzie na jej terenie można budować elektrownie wiatrowe. Potem na własną rękę zrobił – jako pierwszy samorząd lokalny w Polsce – „mapę wiatru” gminy. Założył w gminnej strategii rozwoju, że opracuje program budowy instalacji do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Opracował plan energetyczny gminy. A później zaczął te wszystkie założenia wcielać w życie. Kisielice to przykład gminy, która już od wielu lat bardzo świadomie i konsekwentnie podchodzi do kwestii odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej. Zaczęło się jeszcze w latach 90-tych XX w., gdy władze Kisielic – niezbyt ludnej gminy miejsko-wiejskiej, dość peryferyjnie położonej, niebogatej, zaczęły szukać dodatkowych źródeł dochodów gminnego budżetu i możliwości rozwoju gospodarczego gminy. Nie było to łatwe, bo Kisielice ze swymi okolicami to teren wybitnie rolniczy. Włodarze tej miejscowości wpadli jednak na pomysł, że skoro na ich terenie są jeszcze pozostałości przedwojennych wiatraków, według mapy

¹⁵ Artykuł stanowi fragment Powiatowego Poradnika Klimatycznego, który zostanie wydany przez Instytut na rzecz Ekorozwoju na jesieni 2013 roku w ramach projektu „Dobry klimat dla powiatów”

warunków wiatrowych w Polsce opracowanej przez prof. Halinę Lorenc (IMGW) w Kisielicach „nieźle wieje”, a krajach zachodnich już na masową skalę buduje się elektrownie wiatrowe, to być może będzie je można zbudować także w ich gminie. Mimo, że ma sporo obszarów chronionego krajobrazu.

W kotłowni na biomasę w Kisielicach. Kadr z filmu „Tydzień z dobrym klimatem”. InE, 2012

Pierwszym do tego krokiem było uchwalenie – w 1998 r. - przez radnych planu zagospodarowania przestrzennego gminy, w którym określono, gdzie można w niej budować wiatraki. Dopuszczał on je na terenach rolnych, ale z pewnymi ograniczeniami. To znaczy wyłączał korytarze ekologiczne i użytki ekologiczne, a na obszarach chronionego krajobrazu i zespołu przyrodniczo – krajobrazowego wysokość masztów nie mogła przekraczać 12 metrów. Tak świadomej i przemyślanej polityki w odniesieniu do energetyki

wiatrowej nie ma po dziś dzień wiele innych polskich samorządów, w których budowę farm wiatrowych i innych instalacji OZE często blokuje właśnie brak w planie zagospodarowania przestrzennego wyznaczonych terenów na ten cel. A także protesty ze względów ...ekologicznych. Władze Kisielic już na początku dały więc do zrozumienia: tak, chcemy wiatraków, ale z poszanowaniem ekologii. W dużej mierze dzięki temu rzeczywiście zaczęły one tam później powstawać.

Kolejnym krokiem było wpisanie do strategii rozwoju gminy, przyjętej w 2000 r., programu budowy instalacji bazujących na odnawialnych źródłach energii oraz opracowanie w 2001 r. uwzględniającego ten program „Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Miasta i Gminy Kisielice”. Założono w nim, że gmina może i powinna być samowystarczalna energetycznie, i to dzięki własnym odnawialnym źródłom energii. Do sporządzenia planu posłużyły m.in. dokładne pomiary wiatru, wykonane na terenie gminy z inicjatywy jej władz, w latach 2000-2001, dzięki czemu udało się precyzyjnie ocenić jej „zasoby wietrzne”. Władze Kisielic pozyskały na przeprowadzenie tych pomiarów grant w wysokości 50 tys. dolarów z amerykańskiego programu EcoLinks i dołożyły prawie 18 tys. USD z własnych środków. Realizując ów projekt przy udziale zachodniej firmy konsultingowej AWS Scientific (specjalizującej się w studiach wykonalności dla inwestycji wiatrowych) oraz Europejskiego Centrum Energii Odnawialnej (EC BREC/IMBER). Częścią całego przedsięwzięcia było wykonanie studium wykonalności dla pierwszej, niewielkiej (o mocy 1,5 MW) elektrowni wiatrowej, którą gmina miała sama zbudować. Zrobiła projekt budowlany tej inwestycji i drogi dojazdowej do niej, załatwiła niezbędne formalności, zaczęła kampanię edukacyjną na temat energetyki wiatrowej wśród mieszkańców. Jednak budowy nie udało się zrealizować. Gmina starała się o jej wsparcie finansowe z

NFOŚiGW, ale w tzw. międzyczasie w funduszu zmieniły się warunki przydzielania dotacji i z tego powodu nie gmina jej nie dostała. Jednak choć inwestycja nie doszła do skutku, to wszystkie opisane wyżej działania dały bardzo solidną podstawę do późniejszego ściągnięcia prywatnych firm, inwestujących w energetykę wiatrową.

Zanim to się stało, gmina – w myśl swej strategii rozwoju i przyjętego planu energetycznego – zainwestowała (w latach 2004-2005) w budowę ciepłowni miejskiej o mocy 3 MW, zasilanej słomą. Słomą dlatego, że jest jej tam - z racji rolniczego charakteru tych okolic – pod dostatkiem. Nowa ciepłownia zastąpiła kilka kotłowni na węgiel i olej opałowy, ogrzewających m.in. miejscowe szkoły. Miała dużo wyższą od nich wydajność energetyczną, m.in. dzięki zastosowaniu technologii gazyfikacji biomasy. Do nowej ciepłowni ułożono nową, lepiej zaizolowaną termicznie sieć ciepłą, którą potem rozbudowano. Tak, żeby można było podłączyć do niej większość budynków w Kisielicach. Jednym z głównych celów inwestycji było bowiem „zwiększenie udziału energii odnawialnej w ogólnym bilansie zapotrzebowania na energię ciepłą miasta Kisielice oraz likwidacja emisji rozproszonej z niskosprawnych kotłowni lokalnych”.

Potem przyszły żniwa wiatrakowe. W 2007 r. 27 turbin po 1,5 MW wybudowała hiszpańska Iberdrola, jeden z największych graczy na rynku OZE na świecie. W latach 2008-2010 r. kolejną elektrownię wiatrową (o mocy 24 MW) postawiła w gminie Kisielica firma Eolica, a obecnie w budowie jest następna. Na więcej nie ma już miejsca i warunków.

Jednak gmina nie poprzestała na tym. Stworzyła program budowy kolektorów słonecznych, na który chciała zdobyć unijną dotację ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia-Mazury 2007-2013. Dotacji nie udało się pozyskać i projekt jest na razie zamrożony.

Kolejnym działaniem było stworzenie warunków i przygotowanie gotowego do budowy projektu elektrociepłowni biogazowej, którą miałby realizować inwestor prywatny. Władze Kisielic chciały bowiem, żeby ich gmina miała jeszcze jedno własne i bardziej stabilne od elektrowni wiatrowych źródło energii elektrycznej, żeby nie dochodziło w niej do przerw w dostawach prądu, tak, jak dziś. Biogazownia miała jej zapewnić pełną niezależność energetyczną i większą stabilność tychże dostaw. Kisielice inwestora do budowy biogazowni znalazły, zaczęły się przygotowania do tej inwestycji, ale budowa – ze względu na niskie ceny zielonych certyfikatów i brak ustawy o OZE – na razie jest wstrzymana. Pewnie jednak – przy takiej przychylności lokalnych władz (nieczęstej w Polsce w przy-padku tego typu inwestycji) – prędzej czy później dojdzie do skutku. Podobnie, jak program budowy kolektorów słonecznych. Choćby ze względu na to, że w przyszłej perspektywie budżetowej UE (2014-2020) na odnawialne źródła energii i efektywność energetyczną będzie dużo więcej środków niż dotychczas.

Warto też wspomnieć o tym, że Kisielice skupiały się nie tylko na odnawialnych źródłach energii, ale myślały także o tym, jak zmniejszyć jej zużycie. Efektem była m.in. modernizacja oświetlenia ulicznego. W roku 2007 gmina wymieniła na nowe, energooszczędne wszystkie swoje latarnie. Dzięki temu zaczęła płacić dużo mniej za ich eksploatację. Postawienie na odnawialne źródła energii też przyniosło jej bardzo wymierne korzyści ekonomiczne, choćby dużo większe wpływy do gminnego budżetu. Nie wspominając już o ogromnych korzyściach społecznych – nowych miejscach pracy, czystszy powietrze i mniejszej emisji gazów cieplarnianych.

Regionalne konferencje klimatyczne

Szanowni Państwo,
Związek Powiatów Polskich oraz Instytut na rzecz Ekorozwoju realizują wraz ze 115 powiatami projekt Dobry Klimat dla Powiatów. Jednym z działań w tym projekcie jest wspólna z Konwentami Powiatów organizacja 16 jednodniowych konferencji regionalnych, w okresie od września 2013 r. do kwietnia 2014 r.

Program konferencji przewiduje omówienie zagadnień polityki klimatycznej w skali lokalnej i możliwości finansowania zadań ze środków unijnych oraz krajowych. Z tego względu sugerujemy by oprócz Starostów zaprosić do uczestnictwa osoby lub instytucje z regionu, które zajmują się szeroko rozumianą ochroną środowiska i klimatu, gospodarką energetyczną oraz rozwojem transportu publicznego jak i pozyskiwaniem albo zarządzaniem funduszami skierowanymi na w/w cele. Zainteresowanie mediów konferencją również byłoby wskazane.

We wszelkich sprawach organizacyjnych prosimy kontaktować się z Panem Tadeuszem Narkunem, zastępcą koordynatora projektu Dobry Klimat dla Powiatów. – tel. stacjonarny 18 477 86 00, tel. komórkowy 512 423 027, e-mail tn@zpp.pl. Prosimy, aby osoby zajmujące się organizacją konwentu w Państwa województwie kontaktowały się z nim w sprawach związanych z naszym przedsięwzięciem.

Ramowy program konferencji wygląda następująco:

10:00 Rozpoczęcie

10:15 Sesja I: Dobry klimat dla powiatów, prowadzenie – przedstawiciel ZPP

- Wyniki debat klimatycznych – przedstawiciel InE

- Obliczenia śladu węglowego – co z nich wynika? – przedstawiciel InE

- Samorządy w sieciach i porozumieniach na rzecz klimatu – przedstawiciel InE

- pytania z sali

11:45 Przerwa

12:00 Sesja II – Panel dyskusyjny „Powiat liderem ochrony klimatu w regionie – z udziałem przewodniczącego konwentu powiatów regionu, starosty jednego z powiatów uczestniczących w projekcie z regionu, eksperta InE i eksperta ZPP. Prowadzenie – zaproszony gość

13:00 Sesja III: Ochrona klimatu – polityka i finansowanie, prowadzenie – przedstawiciel ZPP

- Źródła finansowania unijnego na ochronę klimatu w perspektywie 2014-2020 – przedstawiciel MRR

- Źródła finansowania krajowego na ochronę klimatu – przedstawiciel wojewódzkiego FOŚ

- Bankowe instrumenty finansowania ochrony klimatu – przedstawiciel BOŚ Bank

- pytania z sali

14:30 Sesja podsumowująca i zakończenie konferencji

15:00 Obiad

Harmonogram konferencji regionalnych projektu "Dobry klimat dla powiatów"		
Województwo	Miejsce	Termin
Dolnośląskie	Łagów koło Zgorzelca	10 września 2013
Lubuskie	Do ustalenia	26 września 2013
Wielkopolskie	Tłokinia koło Kalisza	30 września 2013
Łódzkie	Do ustalenia	14-18 października 2013, konkretny termin do ustalenia
Lubelskie	Do ustalenia	24 października 2013
Podkarpackie	Lubaczów	29 listopada 2013
Podlaskie	Augustów	12 grudnia 2013
Małopolskie	Do ustalenia	10 stycznia 2014
Warmińsko-Mazurskie	Do ustalenia	Termin do ustalenia w 2013 roku
Kujawsko-Pomorskie	Do ustalenia	Termin do ustalenia w 2013 roku
Zachodniopomorskie	Do ustalenia	10-14 lutego 2014, termin do ustalenia
Śląskie	Do ustalenia	24-28 lutego 2014, termin do ustalenia
Opolskie	Do ustalenia	Termin do ustalenia w 2014 roku
Pomorskie	Do ustalenia	Termin do ustalenia w 2014 roku
Świętokrzyskie	Do ustalenia	Termin do ustalenia w 2014 roku
Mazowieckie	Do ustalenia	Termin do ustalenia w 2014 roku